

Ινστιτούτο Φιλοσοφικών Ερευνών

www.philosophical-research.org

Απόστολος Πιερρής

Συναντήσεις Άργους

Έκτακτη Καλοκαιρινή

1 – 4 Αυγούστου 2023

Αφιερώνουμε στο Άργος την πρώτη χωρολογική συνάντηση της φετινής θερινής μεσοπεριόδου.

Την διαρθρώνουμε σε τέσσερις ημέρες.

I/ Τρίτη, 1 Αυγούστου

Το αρχαίο ημερολόγιο είχε άμεση σχέση με την φυσική συνάρτηση ημερονοκτίου, σεληνιακού μήνα και ηλιακού έτους. Το έτος άρχιζε περί τις θερινές τροπές του ήλιου (θερινό ηλιοστάσιο, φέτος 21 Ιουνίου). Πότε αρχίζει κάθε πολιτισμός την περιοδική κίνηση έχει καίρια σημασία για την κοσμοθεωρία και βιοθεωρία του, γιατί κάθε σημείο της περιφέρειας ενός κύκλου είναι εξ ίσου μαθηματικά αρχή και τέλος της, άρα η επιλογή συγκεκριμένου σημείου για αρχή δίνει το νόημα της περιοδικότητας που αντιστοιχεί στην εν λόγω προτίμηση. **Το Ελληνικό βίωμα αξιολογεί λοιπόν την ωραία ακμή του όντος, την στιγμή της μετάβασης από το εαρινό άνθος της ήβης στην πλησίστια αρρενική νεαρότητα, την σφύζουσα τελειότητα. Ξεκινάει από το «τέλος», την ολοσχερή επιφάνεια της ουσίας, - όχι από την χειμωνιάτικη γέννηση, ούτε από τα φθινοπωρινά γυναικεία μυστήρια της γονιμότητας, ούτε από τα αρρενικά της πρωίμης άνοιξης.**

Ο πρώτος μήνας του έτους (και του καλοκαιριού) άρχιζε με την νουμηνία περί τις τροπές. Φέτος ήταν στις 18 Ιουνίου. Και η δεύτερη νέα σελήνη στις 17 Ιουλίου. Διανύουμε τον μεσαίο θερινό μήνα, που στο πρώτο μισό του συμβαίνουν τα κυνικά καύματα (όταν ο ήλιος εισέρχεται στον αστερισμό του Λέοντος και επιτέλλει ο Σείριος (Κύων) κατά τους αρχαίους αστρονόμους, όπως τώρα). Η πανσέληνος του δεύτερου μήνα πέφτει την 1^η Αυγούστου στις 9.35 το βράδυ. Βρισκόμαστε καταμεσής του καλοκαιριού, όπου ο καύσωνας αποπνικτικώτερος («πνίγος»). Τώρα ελάμβαναν χώρα οι Γυμνοπαιδιές της Σπάρτης και τα Εκδυμάτια του Άργους, μέγιστες εορτές του Απόλλωνα, που αποκορυφώνονταν με χορούς και τραγούδια γυμνών παιδών και νεανίσκων, με την παιδιά δηλαδή της τελειότητας.

Ο Θεός λατρεύεται κατά την ουσία και φύση του. Ο Απόλλων αγάλλεται όταν βλέπει τον εαυτό του, τέλειο σώμα και τέλειο πνεύμα, ένα άγαλμα κάλλους. Η Δωρική γυμναστική και μουσική παιδεία και αγωγή βίου έδινε στην νεότητα την εγγενή τελειότητά της, την ωραία ακμή, το ερατόν άνθος της ήβης, και έτσι άνοιγε η πύλη της αιωνιότητας μέσα στην μέριμνα του χρόνου. Από την γυμναστική καλλιέργεια του σώματος προήλθε η πλαστική μορφή στην υψηλή τέχνη που έλαμψε με την μνημειακή γλυπτική, από δε την αμέριμνη παιδιά της πανηγυριώτικης γιορτής προέκυψε η λυρική ποίηση και το μέλος, το χορικό τραγούδι και η μονωδία (όπως από τα εορταστικά πανηγύρια βγήκαν τα δημοτικά τραγούδια και οι δημοτικοί χοροί, - που όμως δεν έχουν αφεθεί αυτά να βρουν την υψηλή μορφή της άνθισής τους, και έτσι λιμοκτονεί πολιτισμικά ο νέος Ελληνισμός).

Η εορταστική ψάλμωδία του έπους δημιούργησε την πρώτη κατάσταση της αρχαίας μουσικής, και αυτή γεννήθηκε πάλι σε σχέση με εορτή του Απόλλωνα. Ένας προδωρικός αγροτικός και ποιμενικός θεός της ευετηρίας των καρπών και των πραμμάτων, ο κριοκέρατος Κάρνος, (εορταζόμενος τον τρίτο καλοκαιρινό μήνα, όταν πλουταίνουν τα κατ' εξοχήν ακρόδρυα, σταφύλια και σύκα του Διονύσου, και οργούν από οίστρο τα ζώα των κοπαδιών), αναρπάστηκε από το Δωρικό πνεύμα και μετασχηματίστηκε στον Απόλλωνα Κάρναιο, - όταν συνέβη η μεγάλη μεταμόρφωση, τότε οι γιορτές έγιναν γυμνικοί αγώνες δρόμου («σταφυλοδρομίες») και αγωνίσματα μουσικής ωδής και συμποσιακές δημοτελείς ευωχίες.

Την νέα πνοή αποδίδει μεγαλόπρεπη αρχαϊκή επιγραφή σκαλισμένη σε κάθετο βράχο παρά την Ζωοδόχο Πηγή ψηλά στην Σελλάδα έξω από την αρχαία Θήρα (Σπαρτιατική αποικία) στον δρόμο που κατέβαινε προς την πεδιάδα στις πλαγιές του Προφήτη Ηλία.

Ἀγλωτέλης πράτιστος ἀγορὰν ἡικάδι

Κα[ρ]νῆια θέων δείπν[ι]ξεν ἑοῦνιπαντίδα

καὶ Λακαρτῶς

IG XII Fasc. III Suppl. No. 1324

[Ο Ἀγλωτέλης, γιός του Ἐνιπαντίδα και της Λακαρτούς, πρώτιστος στον δρόμο των Καρνείων («Σταφυλοδρομίες»), την εικοστή του μήνα, δημοθοίνισε, προσέφερε δείπνο σε όλους, στην αγορά].

Και ταυτόχρονα με τον γυμνικό αγώνα δρόμου των Καρνείων συνδυάστηκε μουσικός, επικής κιθαρωδίας. Θεσπίστηκε στην Σπάρτη το 676 π. Χ. με πρώτο νικητή τον Λέσβιο Τέρπανδρο, ο οποίος και συνέστησε την πρώτη κατάσταση της μουσικής, επεξεργαζόμενος την μελοποιία επών.

Μετά τις ιεροπραξίες της χθόνιας γονιμότητας εξαπολλωνίζεται και η πολεμική αλκή. Εις ανάμνηση της νίκης και εις τιμή των πεσόντων στην μάχη της Θυρέας το 718 π.Χ. εγκαινιάζονται στην Σπάρτη οι Γυμνοπαιδιές το 665 π.Χ. εις επί-δειξη του ρωμαλέου κάλλους των Λακεδαιμόνιων παίδων. Στρατιωτική νίκη εορτάζεται με ποίηση, μουσική και χορούς παίδων, εφήβων και νεαρών. Η πολεμική ανδρεία ανάγεται στο κάλλος της μορφής, όπως και κάθε σημαίνουσα και άξια λειτουργική δεξιότητα θεμελιούται στην μορφολογική τελειότητα. Ανδρείος είναι αυτός που έχει την τέλεια ανδρότητα. Ο ατελής είναι δειλός. Ο θεμελιώδης υπαρξιακός φόβος του ανθρώπου είναι μήπως δεν προλάβει να ολοκληρώσει την ύπαρξή του, μήπως δεν επιδείξει το νόημα της ύπαρξης, μήπως δεν επιτύχει την τελειότητά του, δεν φθάσει το «τί ην είναι» του, αυτό που ήταν να είναι, μήπως τελειώσει πριν το αληθινό «τέλος» του, το κάλλος της Μορφής του, της σωματοπνευματικής οντότητάς του. Στην τελειότητα έγκειται η αιωνιότητα, και η πύλη της αιωνιότητας είναι η νεότητα, το ερατόν άνθος τη ήβης.

Ο πρωθήβης άναξ Απόλλων βασιλεύει κατά πάντα. —

“αἰὼν παῖς ἐστὶ παίζων, πεσσεύων· παιδὸς ἢ βασιληή”.

Ἡράκλειτος, DK22 B52

Και έτσι θεσπίστηκαν οι Γυμνοπαιδιές στην Σπάρτη και τα Εκδυμάτια στο Άργος. Ο άναξ του «τέλους» λατρεύεται με γυμνικές και μουσικές αγωνιστικές επιδείξεις κάλλους μορφής.

Η δεύτερη κατάσταση της μουσικής σηματοδοτεί την πλήρη ανάπτυξη των αρμονιών του μέλους που συνοδεύει την διατράνωση της λυρικής ποίησης, της χορικής (παιάνες και υπορχήματα) και της μονωδίας, καθώς και της ελεγειακής αυλωδίας. Σε αυτήν την οριστικοποίηση της μουσικής αρμονίας συνέβαλε πλειάδα μεγάλων μουσικών-ποιητών του πρώτου μισού του 7^{ου} αιώνα π. Χ., είναι δε αυτή άρρηκτα και οργανικά συανρτημένη προς την καθιέρωση των Γυμνοπαιδιών στην Σπάρτη και των Εκδυματίων στο Άργος.

ή μὲν οὖν πρώτη κατάστασις τῶν περὶ τὴν μουσικὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ Τερπάνδρου καταστήσαντος γεγένηται. τῆς δὲ δευτέρας Θαλήτας τε ὁ Γορτύνιος καὶ Ξενόδαμος ὁ Κυθήριος καὶ Ξενόκριτος ὁ Λοκρός καὶ Πολύμνηστος ὁ Κολοφώνιος καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος μάλιστα αἰτίαν ἔχουσιν ἡγεμόνες γενέσθαι· τούτων γὰρ εἰσηγησαμένων τὰ περὶ τὰς Γυμνοπαιδίας τὰς ἐν Λακεδαίμονι λέγεται κατασταθῆναι, τὰ <τε> περὶ τὰς Αποδείξεις τὰς ἐν Ἀρκαδίᾳ, τῶν τε ἐν Ἀργεὶ τὰ Ἐκδυμάτια καλούμενα.

Πλούταρχος, *Περὶ Μουσικῆς*, 9

[Διορθώνω σε **ΕΚΔΥΜΑΤΙΑ**, το χειρογραφικό “Ἐνδυμάτια”. Πρόκειται πάντα για γυμνώσεις του ὄντος εις επίδειξη και από-δειξη του κάλλους της παντελούς ακμῆς του. Αντίστοιχη εορτὴ ἦταν τα **Εκδύσια** της Φαιστού (v. Antoninus Liberalis, 17; cf. M. P. Nilsson, *Griechische Feste von religiöser Bedeutung*, p. 370). - Οι Αρκαδικές “**Ἀποδείξεις**” σημαίνουν ακριβῶς επιδείξεις γυμνοῦ κάλλους. Ὅποτε δεν χρειάζεται να διορθώσουμε με τον Bergk το *αποδείξεις* των χειρογράφων σε *επιδείξεις*. Ἀπόδειξις εἶναι να γίνεται φανερὴ ἡ ἀλήθεια και το κάλλος του ὄντος, - δυο ὅψεις του ἰδίου πράγματος. Τα **Ἀργεῖα Ἐκδυμάτια** και οι **Αρκαδικές Ἀποδείξεις** ἀκολούθησαν ἀργότερα, προς το τέλος του 7^{ου} αἰῶνα π. Χ. τις πρωτοποριακές **Σπαρτιατικὲς Γυμνοπαιδιές**. **Διαπνέονται ἀπὸ τὴν ἰδίᾳ Δωρικὴ ἐρωτικὴ πνοή** τῆς ἐπι-φανοῦς τελειότητος, του σωματικοῦ κάλλους ἐν στάσει και κινήσει που ἀποτελεῖ τὴν πνευματικότητα του σώματος.].

Η γύμνωση εις ἐπί-δειξη κάλλους ἐξειδικεύει και εκφράζει και ἀποδείχνει το **Φαίνεσθαι** του **Εἶναι**, τὴν **Ἀπο-κάλυψη** του θεοῦ, τὴν **Συνάρτηση** του **Ἀπόλυτου**, τὴν **ζῶσα παρουσία** του **μακρινοῦ Ἐκάτου**.

Η γυμναστικὴ ἐπίδειξη ἔλαβε μορφή κάλλους ως **ὄρχηση βασισμένη** σε **αθλητικὲς ἀσκήσεις και δράσεις**. Ὁ χορὸς ετελειούτο με υψηλὴ ποίηση και μουσική.

[Μια ιδέα γυμναστικής όρχησης (που περιλαμβάνει το παιχνίδι με την μπάλα) παίρνουμε από το ανάγλυφο στην βάση αγάλματος (από τον Κεραμεικό στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών).

R. Lullies – M. und A. Hirmer, *Griechische Plastik*, (4), 1979, Abb. 58b; XI. Olympiade Berlin 1936, *Sport der Hellenen* (C. Bluemel), Abb. 62; F. Willemssen, *Archaische Grabmalbasen aus der Athener Stadtmauer*, in: AM 78, 1963, pp. 133 sqq., Beil. 65,3; 66,2; G. Rodenwaldt, *Das Relief bei den Griechen*, Abb. 96; W. Deyhle, *Meisterfragen der archaischen Plastik Attikas*, (Athenische Mitteilungen, 84/1969), Tafel 27; Fr. Gerke, *Griechische Plastik in archaischer und klassischer Zeit*, Tafel 84b; J. Charbonneaux, *La Sculpture Grecque Archaique*, fig. 49; W. Fuchs – J. Floren, *Die Griechische Plastik*, Band I, *Die geometrische und archaische Plastik von J. Floren*, Tafel 26.5; A. Stewart, *Greek Sculpture*, Fig. 139; **(το ορχηστικό σχήμα των δυο τελευταίων νεαρών στα δεξιά του αναγλύφου επαναλαμβάνεται σε μια άλλη βάση από τον Κεραμεικό, Stewart, Fig. 141)**; M. Robertson, *A History of Greek Art*, Fig. 74a; E. Mitropoulou, *Corpus I, Attic Votive Reliefs of the 6th and 5th Centuries B.C.*, No. M4, Fig. 13; N. Καλτσάς, *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Τα Γλυπτά, Κατάλογος*, No. 95β; cf. J. Mosel, *Studien zu den beiden archaischen Reliefbasen vom Kerameikos*.

Σημαντικό μνημείο, εξαιρετικής τέχνης, χορευτικού σχήματος εμπνευσμένου από την γυμναστική άσκηση και τον αθλητισμό (δρόμος οπλιτών) συνιστά η ταφική στήλη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών.

H. Wiegatz, *Zur deutung der "Waffenläufer-Stele"*, Marburger Winckelmann-Programm 1965, Tafel 12; E. Schmidt, *Der Knielauf und die Darstellung des Laufens und Fliegens in der älteren Griechischen Kunst*, in "Münchener archäologische Studien dem Andenken Adolf Furtwänglers gewidmet", pp. 254; 351-4; E. Buschor, *Frühgriechische Jünglinge*, Abb. 128; Fr. Gerke, *op. cit.*, Tafeln 82-83; J. Charbonneaux, *op. cit.*, Fig. 48; E. Mitropoulou, *op. cit.*, No. 7, Fig. 14; J. Floren, *op. cit.*, Tafel 26.1; N. Καλτσάς, *op. cit.*, No. 101].

Στις Γυμνοπαιδιές και τα Εκδυμάτια ο χορός των παιδών (με την Σπαρτιατική αυστηρή έννοια του όρου, 12χρονο αγόρι, εκτεινόμενη μέχρι πρωθηβείας, 14-15 ετών) προεξήρχε, κατέληγε δε η τελευταία και κυρία ημέρα της εορτής κατά την πανσέληνο με τον χορό των νεανίσκων (των «κυρσανίων», 18-21 ετών). «Είρενες» 16 και 17 ετών ταξινομούνται αναλόγως στις δυο ομάδες.

[Για τα ηλικιακά της Σπάρτης και του Δωρικού πνεύματος και τρόπου δείτε την μελέτη μου *Περί Ηλικιών Βίου*, σελ. 7-12, στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία Antiquarian Investigations].

Στους παιάνες και τα υπορχήματα που τραγουδιόντουσαν και χορευόντουσαν με συνοδεία λύρας, και στους ορχηστικούς τρόπους που βασιζόντουσαν σε γυμναστικές ασκήσεις και αθλήσεις, προσετίθεντο «όρθιοι» αρμονικοί νόμοι με μακρούς ρυθμούς παιανικών και κρητικών μέτρων και μιμήσεις ενόπλιων κινήσεων, πυρρίχιοι βασικά τονικού ορθιασμού, καθώς και ελεγειακά μέλη αυλωδικά. Στα τελευταία διέπρεπε ο Άργεϊός Σακάδας, όντας ο ίδιος και κάλλιστος ποιητής λυρικών μελών και τέλειος αυλητής.

Γέγονε δὲ καὶ Σακάδας Ἀργεῖος ποιητὴς μελῶν τε καὶ ελεγείων μεμελοποιημένων. ὁ δ' αὐτὸς καὶ αὐλητὴς [γράφω ἔτσι με τον Wyttenbach ἀντὶ τοῦ χειρογραφικοῦ ποιητῆς] ἀγαθὸς καὶ τὰ Πύθια τρεῖς νενικηκῶς ἀναγέγραπται. τούτου καὶ Πίνδαρος μνημονεύει (Frr. 72, 71 Τυγῆ). τόνων γοῦν τριῶν ὄντων κατὰ Πολύμνηστον καὶ Σακάδαν, τοῦ τε Δωρίου καὶ Φρυγίου καὶ Λυδίου, ἐν ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων τόνων στροφὴν ποιήσαντά φασι τὸν Σακάδαν διδάξαι ἄδειν τὸν χορὸν Δωριστὶ μὲν τὴν πρώτην, Φρυγιστὶ δὲ τὴν δευτέραν, Λυδιστὶ δὲ τὴν τρίτην· καλεῖσθαι δὲ Τριμελῆ τὸν νόμον τοῦτον διὰ τὴν μεταβολήν.

Πλούταρχος, *φρ. cit.*, 8

Ο Σακάδας συνέθεσε σε οργανική ενότητα την Δωρική καλλισθενική μεγαλοπρέπεια με τον Φρυγικό παθητικό και εκστατικό θειασμό και με την Λυδική συγκινησιακή διακύμανση και πολυτέλεια. Τα Εκδυμάτια του Άργους θα είχαν αντίστοιχα πλουσιώτερη και παθητικώτερη αρμονική και ορχηστική τονικότητα μορφής του κάλλους.

Η καθοριστική σημασία και το ποιητικομουσικό ύφος του Σακάδα εμφανίζεται και από την παράδοση ότι ήταν αυτός που έκανε αποδεκτή στον Απόλλωνα την αυλητική μουσική και την αυλωδία, παρὰ την προϋπάρχουσα έχθρα του θεού προς τους αυλούς από Μαρσύα και της φρικτής τιμωρίας του. (Παυσανίας, II, 22, 8-9). Ο Σακάδας πρώτος έπαιξε το περιβόητο Πυθικό αύλημα κατά μίμηση της μάχης του Απόλλωνα προς

τον Πύθωνα. Ενέπλησε Δωρικού φρονήματος και πνοής και αρμονικής μορφής τον παθητικό και ειδυλλιακό και θρηνώδη χαρακτήρα του ήχου των αυλών. Το Άργος τον ετίμησε δεόντως: ο περίοπτος τάφος του έκειτο κοντά στις πύλες όπου το γυμνάσιο Κυλάραβιν.

Στην πανσέληνο της Τρίτης θα γιορτάσουμε τα Εκδυμάτια, την Απολλώνια εορτή του Άργους.

Στις 8.30 το βράδυ θα συναντηθούμε στον προαύλιο χώρο της Αίθουσας Τέχνης και Πολιτισμού «Μέγας Αλέξανδρος».

Θα ανέβουμε στην Λάρισα, την ακρόπολη του Άργους, όπου υποσελήνιοι, με το φως της Άρτεμης, θα μιλήσουμε για το Απολλώνιο Άργος και την εορτή του μεσοκαλόκαιρου.

Και αφού χορτάσουμε την Δωρική πνοή, θα κατέβουμε σε παραλιακό κέντρο στο Κιβέρι, κοντά εκεί που βγαίνουν από την θάλασσα τα Αρκαδικά μυστηριακά νάματα του γαληνιαίου Πανικού και αλλόκοτου εναρμονισμού Μέλαινας Δήμητρος και Δέσποινας και Λυκαίου Διός και Πανός και Νεράιδων και Απόλλωνος Επικουρίου. Όπου θα συνεχίσουμε τις εμπνεύσεις μας με κολύμπι και συμπόσιο.

[Για έρευνα βάσης επί του θέματος των καλά τεκμηριωμένων Γυμνοπαιδιών, συμβουλευθείτε τα ήδη γεγραμμένα μου, στον ιστότοπο του Ινστιτούτου.

Στο τμήμα Research Projects, και κατηγορία «Δωρικές Μελέτες», τα εξής πρωτίστως:

1/ Λακεδαιμόνων Εορτάζουσα, II: Γυμνοπαιδίαί

2/ Γυμνοί Στοχασμοί για τις Σπαρτιατικές Γυμνοπαιδιές: το Κάλλος και το Απόλυτο Νόημα της Υπαρξης

3/ Πνοές από τις Λακεδαιμόνιες Γυμνοπαιδιές

4/ Αποκαλύψεις για τις Γυμνοπαιδιές

5/ Γυμνοπαιδιές

Στο ίδιο τμήμα, κατηγορία «Κάλλος και Ιστορία. Ο Δωρικός Άξονας», την εξής κυρίως μελέτη:

6/ Η Επιφάνεια του Δωρικού Απόλλωνα και η Ανάδυση της Μορφής του Κάλλους από τον Χθόνιο Κόλπο, την Ουράνια Βία και τον Τονικό Φαλλό

Και στο τμήμα Seminars, κατηγορία «Χωρολογικές Συναντήσεις», το κείμενο:

7/ Βραχύς Απόλογος].

II/ Τετάρτη, 2 Αυγούστου

1/ Ημερήσιες αρχαιολογικές επισκέψεις.

Στις 11 το πρωί θα δούμε την **αγορά του Άργους** (το ανεσκαμμένο τμήμα της), και θα μελετήσουμε την περιγραφή του Παυσανία.

Και εν συνεχεία, κατά τις 1 μ.μ. θα επισκεφθούμε το ιερό του **Πυθίου Απόλλωνα** στην Δειράδα, στην πλαγιά της Ασπίδας.

Θα αναζητήσουμε την πιθανή θέση του κύριου και επιφανέστατου ιερού στο Άργος, του **Λυκίου Απόλλωνος**.

2/ Νυκτερινή θέα.

Το βράδυ θα παρακολουθήσουμε παράσταση των **Βακχών** του Ευριπίδη στο αρχαίο θέατρο του Άργους, ώρα έναρξης 9.30 μ.μ. Σκηνοθεσία Έλενα Μαυρίδου, μουσική Γιώργος Μαυρίδης, Διόνυσος Δημήτρης Λάλος, Πενθέας Γιώργος Χριστοδούλου, Αγαύη η σκηνοθέτις. Ελπίζουμε σε ευοίωνη σπανιότητα των ημερών, δρώμενο και χώρος τουλάχιστον να ταιριάζουν.

Καλό θα είναι να έχετε διαβάσει την τραγωδία. Για δυο μέρες θα είναι η αφορμή των νοηματικών πνοών μας

3/ Συμπόσιο.

Μετά το πέρας της παράστασης θα δειπνίσουμε με προκαταρκτική συζήτηση για αυτό που είδαμε.

III/ Πέμπτη, 3 Αυγούστου

1/ Ημερήσιες αρχαιολογικές επισκέψεις. Ηράιο.

Στις 11 θα βρεθούμε στο μέγα εξωαστικό ιερό το Άργους, το **Ηράιο**. Θα το περιδιαβούμε και ερευνήσουμε. Θα σκεφθούμε την επιλογή του τόπου σε σχέση με τον χαρακτήρα της θεάς, και την σημασία του οικοδομικού τύπου του ιερού και της αρχιτεκτονικής δομής των κτισμάτων. Ξεκινώντας από την αρχέγονη και αρχετυπική αντιπαράθεση Ήρας και Απόλλωνα, θα μελετήσουμε τον εξαπολλωνισμό της μεγάλης θεάς, ως Ολύμπιας θεότητας, υπό το Δωρικό πνεύμα. Αποκαλυπτική είναι η μυθική εξιστόρηση της θέσπισης της λατρείας του θεού ως Λύκιου από τον Δαναό.

Η νομισματολογική ιστορία του Άργους δείχνει την αμφίρροπη στάση της πόλης προς τις κύριες θεότητες της. Από πρώτης αρχής τα νομίσματα του Άργους έφεραν επί της κυρίας όψεως τον τύπο δύο δελφίνων με την αυτήν ή εναντία διεύθυνση. Τα δελφίνια θα μπορούσαν να υποδηλώνουν την επιμονή μια αρχικής σχέσης με τον Ποσειδώνα (κοινής αρχέγονης Πελοποννησιακής θεότητας συνεύνου της Γης, «πόσις»), ο οποίος όμως στο Άργος είχε εκτοπισθεί από την Μεγάλη Θεά Ήρα. Οπότε συνδέονται με την οικειοποίηση του συμβόλου από τον Πύθιο Απόλλωνα, νέο κύριο των Δελφών (δέλφους η μήτρα, α-δελφός). Και πάντως υπό την πνοή του Δωρικού ανέμου που ζωογονεί εκ νέου τον Ελληνισμό κατά την τροπή από

το αρχαϊκό στο κλασσικό, περί το 500 π. Χ., υιοθετείται στα νομίσματα της πόλης ο τύπος του λύκου, συχνά υλακτούντος. Και μόνο μετά το 420 π. Χ., εμφανίζεται emphatic στα νομίσματα η κεφαλή της Ήρας από το χρυσελεφάντινο άγαλμά της του Πολύκλειτου για τον νέο ναό, που θα δούμε.

[Βασική παραμένει η δημοσίευση της αρχαιολογικής μελέτης του ιερού από τον Charles Waldstein, *The Argive Heraeum*, vol. I, 1902, vol. II, 1905. – Για την σχέση τόπου, ναϊκής αρχιτεκτονικής και φύσης της θεότητας, νεανική πηγή οράσεων και ιδεών είναι η εμπεριστατωμένη μελέτη του V. Scully, *The Earth, the Temple and the Gods. Greek Sacred Architecture*, 1962. Ειδικά για το Ηραίο του Άργους, pp. 55 – 7. – Το πρόβλημα είναι ότι, σαν Ευρωπαίος, ξεκινάει από την Μεγάλη Θεά αντί από τον Απόλλωνα. Χρησιμώτατο πάντως, υπό τον ορθό άξονα].

*

2/ Ομιλία, στην Αίθουσα Τέχνης και Πολιτισμού «Μέγας Αλέξανδρος», 8.30 μ. μ.

Το θέατρο του Άργους έγινε αργά, τον 3^ο αιώνα π. Χ., και σε συνάρτηση κυρίως προς την μεταφορά μουσικών και ποιητικών εκδηλώσεων των Νεμέων και των Ηραίων στο Άργος. Το Δωρικό πνεύμα και το δραματικό ήθος και ύφος βρίσκονται σε αντιπαλότητα, ή μάλλον ανοικειότητα.

Η Διονυσιακή θρησκευτικότητα συνάντησε και στο Άργος αντίδραση (Περσέας). Στην Λέρνα είχε μια ιδιαίτερη μυστηριακή εκδοχή.

Η Ευριπίδεια σύλληψη του Διονυσιασμού στις Βάκχες διαφοροποιείται από την Αισχύλεια στις δύο σχετικές τετραλογίες, την Λυκούργεια (Ηδωνοί, Βασσαρίδες, Νεανίσκοι, Λυκούργος) και την περί τον Πενθέα (πιθανώς Σεμέλη, Τροφοί, Πενθεύς = Βάκχαι, Ξάντριαι). Θα αναλύσω διεξοδικά το θέμα, ιδιαίτερα με αναφορά στο ζήτημα που εισάγει ο Αισχύλος στην Λυκούργεια με τον επαναπροσανατολισμό του Ορφισμού από το Διονυσιακό οργιασμό στην Απολλώνια έκσταση.

Θα συσχετίσω τα δραματικά με τα γλυπτικά. Την Ορφική μεταμόρφωση που προβάλλει ο Αισχύλος μπορούμε να δούμε σε αποκαλυπτικές αγγειογραφίες της εποχής. Γενικότερα, την Απολλώνια ανακτορεία στο πάθος της ύπαρξης φανερώνει αρχετυπικά το Δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην Ολυμπία (Αλκαμένης), ενώ η αντίστοιχη Διονυσιακή βασιλεία παρίσταται υποδειγματικά στον κρατήρα του Δερβενιού. Σειρά επίσης έργων πλαστικής και αγγειογραφίας εκφράζει την Βακχική μανία σαν ένα παραφαινόμενο αρχικά στην Απολλώνια αρμονία, που από τον τέταρτο όμως αιώνα και ιδίως κατά την Ελληνιστική εποχή καταλαμβάνει κεντρική θέση στο φθινοπωρινό βίωμα του Ελληνισμού.

Θα αναλύσω και συνθέσω τις πολλαπλές διαστάσεις και τα ποικίλα νήματα του ζητήματος υπό τον θεματικό τίτλο:

Απόλλων και Διόνυσος

Τα Διονυσιακά του Αισχύλου, τα Βακχικά του Ευριπίδη

και τα Δωρικά του Πίνδαρου

Απολλώνια Πλαστική και Βακχική Εικονογραφία

Η Θέση του Άργους

[Για τα Διονυσιακά του Αισχύλου συμβουλευθείτε την μελέτη μου **«Αισχύλου Θεολογούμενα Διονυσιακά»**, στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία The Emergence of Reason from the Spirit of Mystery. –

Για το Δυτικό αέτωμα της Ολυμπίας δείτε στην κατηγορία **«Ολυμπιακές Μελέτες»**:

1/ Το Δυτικό Αέτωμα του Ναού του Διός στην Ολυμπία. Έρευνες στην Αισθητή Ιδέα του Κλασσικού, I: Ιστορικά, Χρονολογικά, Προκαταρκτικά

2/ Το Δυτικό Αέτωμα κλπ.: Η Αττική Προεργασία στην Ανάδειξη της Κλασσικής Μορφής

3/ Το Δυτικό Αέτωμα του Ναού του Διός στην Ολυμπία. Έρευνες στην Αισθητή Ιδέα του Κλασσικού, III: Δύο Πλαστικά Ρεύματα στην Πρώτη Γενιά της Αθηναϊκής Ελευθερίας, Αριστόδικος και Θησαυρός των Αθηναίων

4/ Το Δυτικό Αέτωμα κλπ., IV: Φειδίας, Αλκαμένης και ο Αττικοδωρικός Ρυθμός στην Πλαστική

5/ Ο Γλυπτικός Διάκοσμος του Ναού του Διός στην Ολυμπία, Α': Προλεγόμενα. Η Μεγάλη Μεταμόρφωση της Μορφής και ο Αττικός Δωρισμός στη Χρυσή Πεντηκονταετία.].

6/ Ο Γλυπτικός Διάκοσμος κλπ.: Μορφολογική Ανάλυση και Υφολογική Ταυτοποίηση στα Πλαίσια των Ρευμάτων Πλαστικής Αυστηρού Ρυθμού

7/ Ο Αλκαμένης και το Δυτικό Αέτωμα του Ναού του Διός στην Ολυμπία: Προβλήματα Μορφολογικής και Υφολογικής Ταυτότητας στο Πρώιμο Κλασσικό.

Επίσης E. Buschor und R. Hamann, *Die Skulpturen des Zeustempels zu Olympia*, 1924, Text und Taffeln, με βαθύγνωμο κείμενο και εξαιρετική φωτογράφιση.

Cf. B. Ashmole and N. Yalouris, *Olympia, the Sculptures of the Temple of Zeus*, 1967; G. Becatti, *Il Maestro d' Olimpia*, 1943 (reprint 1990); J. Doerig, *The Olympia Master and his Collaborators*, 1987; G. Rodenwaldt (photos W. Hege), *Olympia*, 1937 (2nd. ed.).

Για τον κρατήρα του Δερβενιού υπάρχει το B. Barr-Sharrar, *The Derveni Krater, Masterpiece of Classical Greek Metalwork*, 2008.

Για την αντίθεση του Δωρικού πνεύματος προς την δραματουργία του πάθους της ύπαρξης, για το ασύμβατο της αποκάλυψης του Κάλλους προς το τραγικό

βίωμα, για την αντινομία «τέλους» και «πτώσης», δείτε χαρακτηριστικά την διαπραγμάτευσή μου για το θέατρο της Σπάρτης, *«Το Θέατρο της Λακεδαιμόνος. Φιλολογική και Αρχαιολογική Μελέτη Σπαρτιατικής Αλλοτριώσης»*, στις κατηγορίες του ιστότοπου «Δωρικές Μελέτες» και «Τα Αταίριαστα».].

*

3/ Συμπόσιο.

Μετά το πέρας της ομιλίας θα δειπνίσουμε συνεχίζοντας με συμποτικό τόνο την συζήτησή μας.

IV/ Παρασκευή, 4 Αυγούστου

Ημερήσιες αρχαιολογικές επισκέψεις. Τίρυνθα.

Αρχίζοντας στις 11.30 το πρωί, για κατακλείδα θα μελετήσουμε την στενότερα συναπτόμενη προς το Άργος πρότερη, προκαθοδική κατάσταση (Μυκηναϊκή). **Η Τίρυνς είναι υποδειγματική περίπτωση για να μελετηθεί η φύση του Αχαιικού, προδωρικού «κόσμου».** Θα επισκεφθούμε την ακρόπολη, τον παρακείμενο θολωτό τάφο και το Μυκηναϊκό φράγμα. **Θα συζητήσουμε επί τόπου την σημασία του κόσμου αυτού για την επανάσταση του Ελληνισμού.**